

Berätteren både ægger og ruster læseren til at intervenere i diskussionerne om upålidelighed i fiktive tekster og om nødvendigheden af ontologiske eller pragmatiske implicite instanser i fortællende tekster; diskussioner, der både er centrale og højaktuelle.

Emnet for *Ordet och köttet*, karakterologi, indtager en anderledes marginal position i den narratologiske forskning. Man kan lidt firkantet skelne mellem to tilgange til arbejdet med fiktive karakterer: Enten er fiktive karakterer rent tekstuelle fænomener, opfundne, konstruerede, lavet af ord, eller også er de mimetiske, altså efterligninger eller repræsentationer af virkelige mennesker. Teorihistorisk er den sidste tilgang blevet stadig mindre populær. Krogh Hansen placerede sig med sin *Karakterens rolle. Aspekter af en litterær karakterologi* (2000) i den første kategori. I Skalins antologi markerer han sin afstandtagen til en mime-tisk opfattelse helt ud i titlen på sin artikel: »Det kunne være mennesker (...men er altså tekstlige konstruktioner)«. Artiklen tager med succes udgangspunkt i en didaktisk-konkret situation. Målet er at beskrive de faktorer, der styrer tekstinterne og teksteksterne vurderinger af fiktive karakterer, og et af midlerne er teorier om mulig verden semantik.

Det interessante og modige ved Nils Gunder Hansens artikel, »Litterære karakterer mellem tekstualitet og mimesis«, er, at den (uden at afskrive tekstualismens åbenlyse resultater) leder efter argumenter for den mimetiske opfattelses gyldighed. Udgangspunktet er, at selv den mest professionelle læser, den mest hærdede tekstualist, bliver nødt til i det mindste

glimtvist at læse mimetisk for overhovedet at forstå en fiktiv karakter. Gunder Hansens forsøg på at forklare, hvorfor en læser så at sige per automatik giver ontologisk kredit til fiktive karakterer, går via Forster og den tidlige Chatman til Saul Asch og dennes bud på gestaltteori. Diskussionen skal ikke refereres i detaljer her, men det tjener til Gunder Hansens ære, at der stadig (eller igen) er en diskussion at tage del i. Ud over Krogh Hansen og Gunder Hansen er også redaktør Skalin, teolog-narratolog Andersson og Kyrklund-ekspert Wistrand med i begge antologier. Deres bidrag til *Ordet och köttet* er gennemarbejdede, solide og perspektivrige.

Som helhed giver *Ordet och köttet* og *Berätteren* et godt indblik i vigtige dele af den aktuelle narratologiske forskning i Norden. Bøgerne henvender sig derfor ikke kun til de personer, der kunne have skrevet i dem. En længere introduktion til hver af bøgerne, måske endda to deciderede review-artikler om den eksisterende forskning, ville givetvis have gjort dem nemmere at gå til og mere anvendelige for læsere uden særlig interesse for narratologi. Tilbage bliver, at der er meget at hente for den tålmodige læser.

Jacob Bøggild

Blixen

Lars Nilsson: *Om Isak Dinesens »Drømmerne»*, Århus 2004 (Systime).

Det er de færreste fortællinger, der ligefrem bliver skrevet hele bøger om. Karen Blixens fortælling »Drømmerne«, fra de syv fantastiske ditto, er således medlem af en ganske eksklusiv klub. I

1999 udkom Bo Hakon Jørgensens disputats *Siden hen – om Karen Blixen*, der i overvejende grad omhandler »Drømmerne«. Og nu har Lars Nilsson fået udgivet bogen *Om Isak Dinesens »Drømmerne«*. Hvad der har fået forlaget Systime til at binde an med udgivelsen, og Statens Humanistiske Forskningsråd til at støtte foretagendet økonomisk, er for undertegnede anmelder imidlertid lidt af en gåde, da værket opviser en lang række svagheder af både formel og indholdsmæssig art.

Det største problem er, at Nilssons anliggende først og fremmest er at polemisere mod Hakon Jørgensens omtalte disputats. Der foretages med andre ord ikke en sammenhængende, klart markeret alternativ læsning af »Drømmerne«, hvilket er ensbetydende med at den berømte røde tråd i den grad glimrer ved sit fravær og at man som læser følgelig gang på gang desorienteres. Således er bogen inddelt i fire besynderligt disparate dele. Den første omhandler fortællingens komplekse ramme og afsluttes med et appendiks om kritikens reaktion på *Syv Fantastiske Fortællinger*. Anden del diskuterer Bo Hakon Jørgensens 'Siden hen'-perspektiv på »Drømmerne« og afsluttes ligeledes med et appendiks, her om Poul Behrendts opfattelse af det samme motiv i »Sorg Agre«. Den tredje er langt hen ad vejen en kronologisk fremadskridende kommentar til fortællingens slutsekvens, de forladte elskeres jagt på den tidligere operadiva Pellegrini Leoni, hendes tilsyneladende selvmordsspring og den efterfølgende døds scene. Fjerde og sidste er opdelt i en kritik af det biografiske aspekt af Hakon Jørgensens læsning, nok et appendiks, der med en efterhånden

tyndslidt reference til Kierkegaard kaldes »videnskabeligt«, samt et appendiksernes appendiks, et essay om en af de mere bedrøvelige riddere i Blixens persongalleri, August von Schimmelmann.

Manglen på sammenhæng og et egentligt projekt røbes allerede af den undertitel, Nilsson anfører på den første side af *Om Isak Dinesens »Drømmerne«*: »med en vurdering af nyere tidssvarende forsknings tidssvarende omvurdering af Blixens fortællinger, med kritik af en biografisk læsning af »Drømmerne« og med et essay om grev August von Schimmelmann, en person hos Blixen«. Denne undertitel er knudret formuleret, den falder fra hinanden i løsrevne elementer, og synes specielt med hensyn til det »tidssvarende« affattet i en besynderlig idiolekt, hvor man dog fornemmer en halvfordøjet Nietzsches spøgelse gå igennem teksten. Nilsson i en nøddeskal, desværre.

Men hvad er det så for en »tidssvarende omvurdering af Blixens fortællinger« Hakon Jørgensen har foretaget og som Nilssons polemik retter sig imod? Ifølge Hakon Jørgensen opviser en række af Blixens fortællinger fra og med de syv fantastiske, med »Drømmerne« som det privilegerede eksempel, det omtalte 'siden hen'-perspektiv. Hermed sigter han til det forhold at en række af Blixens fortalte personer, herunder fortalte fortællere som Lincoln Forsner i »Drømmerne«, beretter om euforiske oplevelser og eleverede tilstande, der i bagudsynets ulideligt klare skær fremstår som illusoriske. Tidens ubønhørlige fremadskriden gør, at bemeldte personer siden hen erfarer, at realiteterne i sådanne tilfælde ikke var, hvad de troede var tilfæl-

det, mens de gennemlevede dem. Imod dette indvender Nilsson, at bagudsynet hos Blixens personer *ikke* er synonymt med en devaluering af denne art. Han mener tværtimod at der snarere er tale om idéelle tilstande, som bemeldte personer af den ene eller den anden grund ikke magtede at fastholde. Der er ingen tvivl om, at Hakon Jørgensens bastante – men i forhold til den hidtidige Blixen-forskning også produktive – tese kan både diskuteres og nuanceres. Men Nilssons polemik bliver aldrig nuanceret nok. Det skyldes, at han ikke i tilstrækkelig grad tager højde for forhold som de følgende: at vanitasmotiver, billeder på forgængelighed og forfængelighed, er gennemgående i Blixens fortællinger, samt at man yderst sjældent fornemmer, at det er meningen, at man skal nære udelt sympati for nogle af de centrale personer i dem. Ingen af disse forhold understøtter med nødvendighed Hakon Jørgensens standpunkt. Men de må grundigt medreflekteres, hvis man vil argumentere overbevisende imod det.

Hakon Jørgensen kritiseres også for løsagtig begrebsbrug, specielt når det gælder begreberne mytologisering og dekonstruktion. Her er man på sin vis tilbøjelig til at give Nilsson ret, da begge begreber anvendes på en noget løsrevet måde i *Siden hen – om Karen Blixen*. Men der er desværre tale om et generelt og i den forstand måske »tidssvarende« fænomen. Bedømt ud fra almindelig praksis er det ikke uacceptabelt at tale om et fænomen som mytologisering uden at abonnere specifikt på enten Barthes eller Adorno eller andre kritisk indstillede mytologer. Og at hævde, at der finder dekonstruktion sted, så snart man finder selvmodsigelser eller kritik

af dette eller hint i en tekst, er desværre et udbredt fænomen – selv blandt kritikere af dekonstruktion som litterær analysestrategi. Under alle omstændigheder forbliver Nilssons kritik forholdsvis gold, specielt set i forhold til hvor meget den fylder, eftersom han ikke når frem til mere præcise og produktive anvendelser af disse begreber på Blixens fortællinger.

Endelig retter Nilssons kritik sig, som omtalt, mod det biografiske aspekt af Hakon Jørgensens læsning af »Drømmerne«. Og dette er bestemt det svageste led i hans disputats. Nilsson kan uden større problemer påvise, at Jørgensens forsøg på at læse de respektive fiktive årstal i »Drømmerne« som forskudte ditto i Karen Blixens forfatterkarriere og liv i øvrigt er en højst tvivlsom konstruktion. At fortællingen skulle være en art allegori over sin forfatters liv og levned er derfor lige så tvivlsomt. Men igen formår Nilsson ikke til fulde at levere et troværdigt alternativ til, hvad han kritiserer, da han ikke selv er i stand til at skrive sine egne tolkninger fri af forfatterpersonen Karen Blixen. Betragtelige dele af hans egen argumentation bygger således på selvbiografiske skrifter som *Den afrikanske Farm* og *Skygger paa Græsset*, essays som »Moderne Ægteskab og andre Betragtninger« og Blixens personlige breve. Således fremstår Blixens fortællinger hos Nilsson, i modstrid med de vandtætte skodder imellem værk og forfatter, han plæderer for, som tematiske illustrationer af deres ophavs uforgribelige meninger om dette og hint, ikke mindst forholdet mellem kønnene. Og i forhold hertil er det selvsagt vanskeligt at bringe afgørende nye pointer til torvs.

Også på anden vis kommer Nilsson til at modsige sig selv. Der er ingen tvivl om hans belæsthed og han kan påpege en lang række mulige allusioner i »Drømmerne« til andre litterære og filosofiske tekster, herunder en række af Kierkegaards. Da Pellegrina Leoni i fortællingen på scenen rammes af en brændende bjælke og som følge heraf berøves sin stemme, er hun ved at synge Donna Annas parti i Mozarts *Don Juan*. Med dette som afsæt hævder Nilsson, at hendes liv efter branden er modelleret over æstetiker A's afhandling om samme opera i første halvbind af *Enten-Eller* i den forstand, at Pellegrina nu i sit virkelige liv spiller den ureflekterede forførsers, Don Juans rolle. Men samtidig påpeger Nilsson, at hun ifølge teksten for branden kunne synge unge uskyldighedens partier med særlig bravur, netop fordi hun, på grund af sine erfaringer med diverse elskere, ikke delte deres uskyld. Og et forlæg herfor mener han at finde i Kierkegaards essay om Johanne Louise Heibergs triumf da hun som moden kvinde for anden gang optrådte som Julie, »Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv«. Skal Pellegrina som agerende og forførende på og uden for scenen på baggrund heraf opfattes som reflekteret eller ureflekteret i Kierkegaards forstand? Svaret blæser i vinden. Oven i købet kan Nilsson endvidere finde mulige allusioner til *Gjentagelsen*, der leder ham til også at identificere Pellegrina med det unge forlovelseskriseramte menneske herfra, en personage der unægtelig kommer til kort både som skuespiller og forfører. At Nilsson har ret i sin påpegning af de nævnte allusioner, kan ikke udelukkes, men han formår altså ikke at tolke deres

samspil på en konsistent og meningsfuld måde.

Det unge menneske fra *Gjentagelsen* fandt som bekendt i sin krise ikke ringe trøst i læsning i *Jobs Bog*, en tekst Blixen som lige så bekendt også var optaget af, samtidig med at hun havde et forbeholdent forhold til kristendommen, i hvert fald visse aspekter af den. I sit appendiksernes appendiks om Schimmelmänn slutter Nilsson af med at foreslå, at Blixen i højere grad kunne gå ind for den gnostiske end den regelret kristne tradition. Argumentationen er kortfattet og overfladisk, men leder frem til følgende ikke uinteressante tese, der er afhandlingens sidste ord:

»Jeg er klar over at denne opfattelse [at Blixen foretrak den gnostiske tradition, min anm.] må suppleres med Blixens forkærlighed for *Jobs Bog* som ikke umiddelbart synes forligelig med gnosticismen. Og dog var Jobs problem at han havde svært ved at forbinde sin umenneskelige skæbne med troen på en Skaber som er såvel almægtig som retfærdig.

Men at kombinere de to anskuelser må foreløbig forblive en idé til et fremtidsprojekt for Blixenforskningen.«

Disse slutord udhæver eksemplarisk, hvad der er mangelfuldt ved *Om Isak Dinesens »Drømmerne«*: der savnes som påpeget i dén grad et retningsangivende projekt, som det der her skitseres. Kritikken af Hakon Jørgensen og den fremadskridende kommentar til slutsekvensen i »Drømmerne« leder således frem til et punkt, hvorfra der muligvis kunne begyndes et arbejde, der ville være af interesse for Blixenforskningen.

Hvorfor Systime ikke har bedt forfatteren om at gække hjem og realisere dette projekt og lade forstudiet dertil forblive i skrivebordsskuffen er som indledningsvist bemærket et andet spørgsmål, hvis besvarelse blaffer i brisen.

Jørgen Holmgaard

Forfatterskabsportræt

Nils Gunder Hansen: *Tage Skou-Hansen. Et forfatterskabsportræt*, Kbh. 2004 (Gyldendal).

‘Forfatterens død’ – eller mindre metaforisk udtrykt: forfatterbiografiens irrelevans for litteraturanalsen – var mest markant i 1960’ernes nykritik og strukturalisme. I samme periode forsvandt forfatterbiografien som legitim genre i litteraturkritikken for slet ikke at tale om den universitære litteraturvidenskab. Men selv om biografiske bninger i den efterfølgende poststrukturalismes periode var lige så ufæhige i universitære saloner som nogensinde, kom interessen for dem i 1980’erne så småt til live igen hos de bogproduktive dagbladskritikere, der ikke i længden ville underlægge sig, hvad der på universitetsinstitutterne blev anset for *bon ton*. Det startede med John Chr. Jørgensens fyldige Panduro-biografi (1987), og biografien fik (gen)etableret sig som stærkt sælgende genre i den danske boghandel med Jens Andersens lige så store biografiske bøger om Thit Jensen (1991), Tom Kristensen (1993), og senest H.C. Andersen, der salgsmæssigt vist har overgået alt tidligere. Joakim Garffs Kierkegaard-biografi *SAK*

(2000) bør også tælles med i denne generhistorie, der publikums- og oplagsmæssigt blev en succeshistorie, hvis lige ikke er set siden 1960’ernes og 70’ernes boom for teoretiske og politisk farvede fagbøger. Biografiens dog stadig prækære forhold til de universitære normer og den universitære selvforståelse kom for nylig frem i den meget indædte debat om kildebrug og kildetolkning mellem Garff og hans Kierkegaard-forskende kollega Peter Tudvad. Men trods kontroverser kan der ikke være tvivl om, at forfatterpersonen igen har vist sin uovervindelige styrke i litteraturen om litteraturen; biografien er vendt tilbage med eftertryk. Findes der stadig universitære normer, der forhindrer litterater i at gå biografisk til værks, er det – for så vidt angår læserinteressen – værst for dem selv. Det er i hvert fald de andre – biograferne – der får det store publikum i tale. Dette befinder sig uden for universiteterne, og studentertallene til trods kan man undertiden tvivle på, at der overhovedet mere eksisterer noget stort fagbogskøbende publikum blandt disse. Det er derfor rigtigt set, hvis en litteraturskribent, der vil skrive for andre end sig selv og nogle få ligesindede, nu sætter biografisk. Nils Gunder Hansens Skou-Hansen-bog er del af en bølge.

Dog forskyder hans bog sig med nogle vigtige accenter fra flere øvrige. »Jeg er opdraget i den moderne anti-biografiske skole inden for litteraturvidenskab, og den har påvirket mig så meget, at jeg ikke kan betragte det som en hovedopgave for litteraturforskningen at føre litterære værker tilbage til forfatterens eget liv«, spiller Nils Gunder ærligt ud (p.11) og afviser at ville læse romanerne som »nøgleromaner«.